

KOVÁCS ISTVÁN

Weöres Sándor esete a Nobel-díjjal meg a Párttal

Weöres Sándorról számos történet, adoma keringett. Az egyik legismertebb legenda az volt, hogy az 1970-ben kapott Kossuth-díját szétosztotta fiatal költők között. (Mondhatnám: a legifjabbak között, mert akkoriban negyven éves koráig minden költő fiatalnak számított.) Azoknak adta a pénzt, akikről úgy vélte, hogy a nyomdokába léptek, s ennek kárvallottai lehetnek. Legalábbis így mondták. E valóságnak bizonyuló legenda folytatása arról szólt, hogy Szentjóni Tamás egy görbe csővel köszönte meg a rendhagyó mecenatúrát. Ennek lényege, hogy noha a cső belül üres volt, mégse lehetett rajta átlátni. Weöres azt állította, ha a másik oldaláról néz bele, átlát rajta. Ő biztosan átlátott: mindenkin, mindenben. Megköszönte az elmés ajándékot.

Mіндеzt tudtam, amikor bejelentkeztem hozzá és Károlyi Amyhoz Faragó Laurával, akivel Moldvába készültünk – Kallós Zoltán-ajánlotta útvonalon – népdalt, népballadát gyűjteni. 1970 májusát írtunk akkor. Ebből következően Weöres Sándorék Törökvész úti társasházi (vagy szövetkezeti?) lakásából kilépve pár száz kilométer megtétele után a nagy romániai árvizek zúdultak ránk. Előbb Kolozsvár és Marosvásárhely között, aztán a Kárpátokon túl. De azért eljutottunk a Bákó melletti Bogdánfalvára...

A helyenként vízmosásos árkokká vált utakon könnyebb volt átkelni, mint visszafelé a határon. De ez utóbbi is sikerült – a magnetofonnal együtt. Weöres Sándornak és Károlyi Amynak ígéretünkhöz híven beszámoltunk moldvai úti élményeinkről. És a sokak által hangoztatott drámai végkövetkeztetéséről is, amelyben én nem akartam hinni: „Egy-két évtized, és a csángók már csak sutogni fogják a magyar nyelvet.” Mire Weöres a maga félszeg fejtartásával csak ennyit mondott intésül-biztatásul: „Attól tartok, itt már régen nem beszélnek magyarul, amikor ők még mindig sutogni fogják a nyelvünket...”

Ezt az adott helyzetben – a határon túli magyarság sorsa iránti hivatalos országos közönyben – vehettem akár politikai jellegű kinyilatkoztatásnak is, noha köztudott volt, hogy Weöres iszonyodott a politikától. Utálta. Legalábbis ezt terjesztette magáról – önvédelemből. Hogy ne kelljen a békeharcról, a szovjet–magyar barátságról, a szocializmusnak a kapitalizmust hamarosan

lehengerlő gazdasági fölényéről, a neokolonializmus álnok emberellenességéről, stb. nyilatkozni. Ha ilyesmikről faggatták, mindig valami észveszejtő naiv marhasággal váltott ki rövidzárlatot a kérdezőből, aki így aznapra használhatatlan lett. Ezért nem állították dísztribünre, nem ültették ünnepi asztal mögé. Úgy tett, mintha nem tudná, hol van, s kiszámíthatatlanul viselkedett... Volna...

Állítólag az ilyesfajta reakciója miatt ítelték valóságosan is reakciónak, s nem kapta meg a Nobel-díjat, amelyre a hetvenes években jelölt volt. Mivel a Nobel-díjat odaítélő bizottság nem akart még egyszer akkora hibát elkövetni, mint Knut Hamsun esetében 1920-ban, egy „progresszív” svéd költő, talán Artur Lundquist ideológiai fejtárgyozást végzett a Svédországba előzetesen meghívott esélyes jelölteken, így Weöres Sándoron is. Megkérdezte tőle, mi a véleménye arról a világméretű nemzetközi összefogásról, amelynek célja az atomháború megakadályozása és az általános, teljes leszerelés. Weöres reflexszerűen gyanút fogott, s mondott valami nem odavágó elmésséget, amit beszélgetőtársa gúnyolódó sületlenségnek vett. A svéd költő a bűnösséget leleplező diadallal mondta ki az ítéletet Weöres Sándorról: mindent összegezve – reakciós! Nem kaphat Nobel-díjat.

A Nobel-díj elmaradt, a születésnap ünnepség – alighanem a hatvanötödik – a Kossuth-klubban nem. Pedig kevés hiányzott hozzá, hogy az ünnepelt nélkül kerüljön rá sor. Károlyi Amy belázasodott, és férjét nem akarta egyedül elengedni az estre. Végül – ha jól emlékszem – Szentpál Mónika vállalta, hogy „vigyáz Sándorra”. Szépen lement a műsor, az ünnepelt nagy tapsot kapott. Utána születésnap fogadás: virsli papírtálcáról, bor üveg pohárból. Weöres Sándor látható átszellemültséggel fogyasztotta a virsli – valóban egyre kisebb lett –, amikor odaviharzott hozzá Czine Mihály, és alig palástolt indulattal számon kérte tőle, hogy Bata Imre mért lépett be vénségére a Pártba. Weöresnek ehhez vajmi kevés köze volt. Legfeljebb annyi, hogy Bata az ő életművével foglalkozott már több mint másfél évtizede. De aligha hihette bárki, hogy Bata emiatt, mintegy Weöres Sándornak szánt születésnap ajándékként ajánlotta fel életét a Pártnak. Semmi jele nem mutatkozott annak, hogy Czine Mihály dörgedelmes kérdése akárcsak egy pillanatra is elvette volna Weöres Sándor étvágyát. Elmélyült igyekezettel próbálta eltüntetni a mustár egyre haloványabb nyomait a tálcáról. Eközben mintegy mellékesen odavetette Czinének: „Manapság mindenféle pártba belépni kockázatos dolog...”

Időtálló mondásnak bizonyult.